

ביבריוגרפיה

איים, קובצים לעניני החיים, ספרות ומדע, קובץ א', ערוך ע"י א. ביילין, ש. גולדנברג וש. פינסקי. הוצאת הספר, סוכנות ספרותית, לונדון תרפ"ח; המחיר: מעוטף 1/6 שילינג, בכריכת-כר 17/6 שילינג.

מזל משונה היה לקובץ זה. הוא עלה במחשבה זה מלפני חמש שנים; מיד התחילו לעבוד בו בפועל ואולם נגמר רק זה עתה. על הלכטים הקשים ביהוד בעניני ממונות, שגרמו לאיחור מכהיל זה, מספר קצת המו"ל בהקדמתו, מנלה טפת ומכסה טפתיים, כמובן. זהו עוד ספור אחד ממלחמותיה הקשות של ספרותנו על קיומה... על-כן יש לשנות משנה שמתה כאשר אנו רואים איזה תופעה של נצחון במלחמה זו -- והופעת הקובץ הזה הוא -- נצחון.

מלבתחלה היה הכוון ביסוד הבמה הספרותית הזו ביחוד, לשמש את היחסים החדשים שנוצרו בינינו היהודים וכוין העם האנגלי, ולתת לקוראים העברים, תיאור קלסתר פניה של מדינת העמים, "בריטניה הגדולה", תיאור אפיו של היסודות הלאומיים והעממיים שלה ובירורן של השאלות החברתיות והכלכליות העומדות ברום עולמה המדיני של ארץ רבת זו". דבר זה הוחש בתור צורך השעה מאת חוג סופרים בלונדון, שהתרכזו מסביב "העולם" בתקופתו הלונדונית הקודמת, לאחר שהעם האנגלי הגדול "נעשה שותף למעשי בראשית שלנו בארץ האבות" והסיסמא היתה: "ודע את שותפך"... ואולם נפגשו להם למול"י הקובץ קשויים רבים גם זולת מציאת האמצעים החמריים. אנו שומעים ש"לא כל הסופרים האנגליים פגשו בסבר פנים יפות את ה"מכתב החוזר" שנשלח אליהם מאת המערכת", ו"רובם הגדול סרבו לקחת בו חלק"; ו"היו גם כאלה, שראו בכל הענין הזה הופעה פוליטית שבאה קודם זמנה"... לא הכל נוכן לנו פה ואנו עומדים ותמחים על אותם "חכמי הפוליטיקה" שנפל עליהם מוראח של "פוליטיקה קודם זמנה" לרגלי קובץ ספרותי צנוע שכזה...

ואולם בואו ונחזיק תודה למו"ל, שלא הצטמצם בגבול הפוליטיקה בלבד, ולא הסתפק בתיאורי קלסתר פניה של אנגליה בלבד, אלא נתן לנו מאסף ספרותי-מדעי רבי-ערך, שכל שעה שענתו וכל אימת שיופיע ובעקב כל גורמים שהם אם יופיע -- ברוך הוא לנו. הקובץ מחזיק 32 בוגן, 16 עמודים בפורמט אוקטבה, ונחלק לד' מחלקות: א) עניני החיים, בה באים בעקר מאמרים על אנגליה ועל היהודים באנגליה ורק מאמר חשוב אחד (של ליאון ראט, מלומד פילוסוף מיהודי אנגליה הצעירים) יצא מגבולי השטח הזה. 2) הספרות היפה, כוללת שירים וספורים בעקר מקוריים אך יש גם שני תרגומים מאידיש, כמובן מכתבי-יד. ג) בקורת ומדע, כאן יש מאמרי בקורת חדישים עם מחקרים בספרות העתיקה ועם פרקים בפילוסופיה הכללית. וד) רשימות וזכרונות, המכילה מקלעת של מאמרים במקצועות שונים, אשר מקצתם אמנם מקומם יכירם כאן דוקא, בעוד שיתרם היו צריכים לבוא במחלקות הקודמות ששם ענינם (למשל: מאמרו של סימון על "היהודים והיהדות באנגליה", המחקרים ההיסטוריים של גסטר, דיוכס והורודצקי). מן האמור יבין הקורא שבנוגע לסיפור החומר אין אנו יכולים לאמר שמצאנו "הכל על מקומו בשלום"...

אך סוף סוף העיקר הוא לא הסידור הטכני, כ"א עצם התוכן והאופי הספרותי והמדעי של הקובץ. כמובן זה צריך להגיד, כי הוא עושה רושם מצויז כבר בסקירה הראשונה. רובי המאמרים הם "כבדי משקל" ומקיפים ענינים חשובים מאד במדע ובספרות. אין ביכולתנו ברשימה קצרה זו -- לפי מדת המקום הפנוי כאן לפנינו -- לתת הערכה מפורטת לכל דבר וענין ומן ההכרח הוא שנסתפק בהערות כלליות מעטות. המהלקה הראשונה כוללת את המאמרים האלה: 1) אנגליה שלאחרי המלחמה מארי-דיוניאו; 2) משטר הפרלמנט האנגלי מאת מ. י. לנדה; 3) היהודים בחייה הצבוריים (יותר נוח לאמר: "בחי הצבור") של אנגליה מאת ל. שטיין; 4) התוקה האנגלית מאת פרופ. מ. א. קוליושר; 5) היהודים בספרות האנגלית מאת ל. זנגביל; 6) המחשבה הישראלית בעולם המודרני מאת ליאון ראט. כל המאמרים האלה הם מתורגמים מכת"י, כי נכתבו ע"י מחבריהם בלשון לוועז. אמנם רק בשנים מהם נאמר לבסוף שהם תרגום, וגם חתומים שמות המתרגמים (אצל שטיין ואצל קו-

הקודה", והעיקר שיש בכל הדבר תרבות, כגרות אמנותית. ושנת אני את המספר, שכתל בנושאים המצויים ובחר בנושא שאינו מצוי בספר רותנו. התיאורים מסביבת המיסיון בווייזשפל ודמויותיהם המתועבות של המשומדים והמשתמדים (שפעמים מורגש, כי אלו ואלו הן דמויות ריאלייות ממש) מצוינים להפליא אטרומים את היצירה הזו למדרגה רמה. "שירת ההרים" של פיוארשטיין נותנת לפי דרכו בשני עז לתוון הנצח של הארור והברוך בחיים. — משני אור יש שני פרקים מ"יערות" הנושמים בעוז הכבוי והתיאור האפי, שאין דומה לו בספר רותנו. — שטיינמן נתן ציור-פיליטון מלפף-מגרה, כדרכו. — ה"צו" עניות" של פסח גינזבורג הם שירי עגבים לאיסמוקים למדי — בעד זה אפשר שאין לטעון עליו. אבל למה הוא מושך גם את "שרו של יש" ראל" לחדר הזונה? להלן אנו מוצאים שירים: של מרדכי גולדנברג, י. צ. רמון, יעקב קוטשר, דוד פוגל, ושני ספורים מתורגמים מאידיש, של ברוך גלזמן ויונה רוזנפלד. הרכוש הספרותי העברי, שהוכנס לנו בקובץ זה אינו, איפוא, רב ביותר.

גם במחלקת ה"בקורת והמדע" יש שני דברים מתורגמים (של קיניג על אמנים יהודים, ושל מ. שוורץ על הפילוסופיה של זימל). אך יש גם דברים מקוריים: ד"ר מרמורשטיין על "קצור התלמוד"; משה קליינמאן על ביאליק ודורו; שמואל קרויס — קינות וסליחות על גזרת ווינה בשנת קפ"א; יצחק גרינבוים — מלחמת הסקולריזציה בישראל (זה סוס רכיבתו של עסקן זה כל הימים); ברנפלד על עמנואל קנט; מד"ר שמתוני ("ה") יש סקירה מלאה ענין על זמירות היון של ר' שמואל הנגדי; ולבסוף — ד"ר קלצקין נתן קטעים מעבודתו הכבירה "מלון פילוסופי ואנתולוגיה פילוסופית".

ולבסוף — ה"רשימות והזכרונות", מין מאסף לכל המחנות, שהעניינים בו מעורבים בלי סדר. א. סימון גותן סקירה מלאה דעת על המצב הפנימי של היהדות באנגליה ואינו בא למסקנות משמחות ביותר. הוא אינו מתירא מכליה גמורה של יהדות זו — בזה הוא סומך על ה"אינדיקט" הלאומי" ובמקצת על השפעת א"י ועל הדחיפה האנטישמית; אך אינו מקנה גם לתחיה גמורה אלא עפ"י נס.... — מעניינים ע"ד מאד הם זכרונותיו של ביילין על שלום עליכם ועל ברנה. — ד"ר גסתר מפרסם כתביד שמצא המכיל ספור בלתי נודע עד עתה על "מעשה רע ומר שאירע לאנשי המערב". — "לתכונת התלמוד" של נ. ש. גרינש שפאן הוא הדבר היחיד מ"דברי תורה" ממש שבאו בקובץ זה ומורגש בזר פה. — מאמרו של בריטוביה, "מספר השויון" הוא רשימה פילוסופית-היסטורית-פילוסופית כאשר רגיל סופר זה בכמו אלו. — פירושו החדש של ד"ר דויכס לשירת דבורה מגרה לעינינו בו מפני שהנחותו מתישבות על הדעת. ממש קליינמאן יש רשימת-הערכה ל"שעור קומתו" של אחר-העם על יכוד אגרותיו. — הורודצקי נתן מונוגרפיה על המקובל החסיד ר' נתן שפירא, בעל "מגלה עמוקות". — ד"ר ברנפלד שב ב"זכרוני גותיו" לראשית ימי חבת ציון ומספר על בקור ושיחה מעניינת של השר אוליפנט בבית ר' שלמה בובר בלבוב, אשר היו בנוכחותו של הסופר. — על אוליפנט בחור מבשר הצהרת כלפור מספר גם אור"ב, "ספר זכרון" הבא אחרי כן. אלא שהוא מספר עוד דבורים מלאי ענין על חיי היהודים בלונדון ועניני צבורם מלפני המשים וארבעים שנה. להלן יש עוד מאמר על עמק זרעאל מאת ווילנאי; לפרפוריו של ברנה מאת א. ביילין; רשימה מספרית על הקונה העברי וספריו מאת ג. קהלת; זכרונות על זאב יעבץ מש. גולדנברג; רשימה על ישראל זנגביל מאת ז'רום ק. ז'רום (שמת בינתיים גם הוא), ורשימה אחרת על זנגביל מאת בר טוביה. ולבסוף — רשימה-פיליטון על רוסייה וחבולשביקים מאת בריטוביה.

הנה ספרנו אחד לאחד את כל המטבעות המלאות והגדולות עם הזעירות והפגומות. וכולן ביחד מצטרפות לסכום הגון שנכנס לאוצר ספרותנו.

ק ו ר א ז ת י ק

לישר)... בדרך כלל נעשו התרגומים יפה, קצתם גם יפה ביותר; אך יש מהם המגרים חרון ברישולם. הנה, למשל, צורות-משפט מוזרות לאוזן העברי, שאינן אלא גרר בולט אחרי המקור, מתוך רישול לתקן כתונן בעברית: "שבמקצת הכוונים הרחיב היתודי המודרני את אוסקו (אפקו) הרבה מאד, עומד למעלה מכל ספק" — במקום: "למעלה מכל ספק הוא, שבמקצת הכוונים וכו'". ועוד גרוע וחסר טעם מזה: "על ידי שהיה משתתף במצבי נפש אלו, הזרים לו מעיקרא, נעשית (שרטטתי את איה-התאמה במין) הרוח העברי — אין אני אומר לאפאראט יתר עז, אבל עכ"פ לאפאראט יתר גוון ויתר עושר בודאי" — במקום לאמר בלשון עברית נכונה: "הרוח העברי, מתוך שהיה משתתף במצבי נפש אלו, הזרים לו מעיקרא, נעשה לאפאראט לא אומר עז יותר, אך מגוון יותר ועשיר יותר בודאי" — אם כבר להניח את הביטויים שהשתמש בהם המתרגם. ולהלן: עדות — מונומנט, כמעט — ומתוך הספרות עצמה — לדבר מציאת "נקודות סמויות הדדיות" בישראל ובאזה"ע, היא יצירת המנות מכס נורדוי, "התנוונות" — תמה אני אם יבין הקורא כתונן את מכווננו של המתרגם, שהיה צריך לאמר: "על מציאותן של "נקודות סמויות" בין ישראל לעמים, מעידה יצירת המנות וכו'". פריצות זו בחוקי הסינתקס ובדרכי הכבוי העבריים נפוצה עתה מאד וצריך לגעור בה....

אך סוף כל סוף חשובים הדברים עצמם, והללו הם דברים טובים באמת. מרשימת המאמרים דלעיל כבר רואים שהם מקיפים באמת צדדים רבים של אותו הנושא — אנגליה ועמיה, והיהודים אשר בה — שהמו"ל חשבוהו למטרה העיקרית של המאסף. כל המאמרים נאמרו מפי מומחים יודעי דבר ואנשי דעת וכשרון לכנס את מחשבת לבם ואת ידיעותיהם לתוך מסגרת מצומצמת עד מאד. דיוניאו מכניסנו למחיצתם של האישים והסיעות בעלי השפעת הפועלים באנגליה אחרי המלחמה, בעקר במקצוע הפוליטיקה החיצונית והנהגת המדינה בפנים. לנדה וקולושר נותנים לנו בעקר ענין אחד, אך משני צדדיו, את העיון ואת המעשה של המשטר האנגלי. שטיין ול. זנגביל גם הם נותנים דבר אחד משני צדדיו: את מקומם ושעור קומתם של היהודים בחיי הצבור ובפעולת הספרות של האנגלים. מאמרו של זנגביל מלא ענין וע"כ בה יתרה על התרגום המרושל. הוא מגולל לפנינו פרשה גדולה ורבתי-צבעים וגוונים של מפעלי הרבות יהודים בשדה תרבות של הנבר ומסמן את הנימוס ההולכים ונמשכים עוד במקצתם מן המולדת העתיקה אל הנבר, שנדמה להם כאלו הוא המולדת שלהם. רבי-עיון הם גם קור המשוה וקו-המבדיל שהוא מנתח בין הסופרים היהודים הכותבים אנגלית באנגליה והכותבים אנגלית באמריקה, בין הכותבים אנגלית לאנגלים והכותבים אנגלית ליהודים. מאמר זה נותן גירוי רב למחשבה ועיון.

ביוצא דופן במחלקה זו הוא מאמרו של ראט, אבל הוא חשוב מצד עצמו. הכותב הוא מצעירי היהדות באנגליה, שהתרום בעת האחרונה לפרסום ע"י מחקריו הפילוסופיים, וביתוד ע"י ספרו על שפינוצה. לשמר חתנו הוא גם יודע עברית כמעט הגונה ויש לקבול עליו למה לא התאמץ לכתוב את מאמרו זה עברית מלכתחלה ובעצמו. המאמר נותן, כמובן בצמד צום רב אבל בתפיסה היקפית מספקת את התפתחותה ונגלגוליה של המחשבה העברית לתוך העולם המודרני והתרבותו, ואנו רואים, שבאמת נתנו לעולם זה שלומים מספיקים בעד אשר אנו לוקחים מאתו.

במחלקת הספרות היפה ניתנים השירים והספורים חליפות. כראש הולכים שירי פינסקי וספור של ביילין (מה טוב היות עורך...) פינסקי יוצא מכל כליו להיות אירוטי דוקא וגם בשיר היפה מאד מ"אגדות התימזת" הוא תוהו בלבין החרוזים בשוים כמו: "ויבן לגוזה" (עם שלש נקודות, כמובן, ל"יתר ביאור") "ויקרת חין בשרה" (ושוב שלש נקודות) באין כל צורך וללא כל תועלת או ריווח אמנותי, ואינו יודע משורר זה, שהאירוטיקה אמנם יש לה כסאי-כבוד בהיכל הספרות, אבל רק אם היא באמת "לוהטת" ו"חוצבת להבות" ממש. ואלו אירוטיקה זו שיוצאת כצאת זונה ברחובות עם לחיים מלובנות, "בלובן השיש" ושפתים "חכלילות כשנים" בעוד אף עיני קצרה-ראות רואות, שאין חללו אלא ערמות של טיט מובדקות על הפנים בהעדר כל טעם, — אירוטיקה זו לא תתפוס את בעל הטעם בלבו לעולם. ולכן יתרה מאד מאד, ששיר לירי עדין כ"כ מ"אגדות התימזת" נפגם ע"י צלילים זרים לו, ע"י נסיון להדביק גם בו, לפחות רגבים קטנים פה ושם, מאותן "ערמות השיט"... השיר השני "באדים" הוא תור מאד ואינו כדאי אף להזכר. לעומת זה יש ממנו להלן שיר "כושית", אירוטי גם הוא אך נושא בכוח איתנים. — ספורו של ביילין עושה רושם כאלו נקרעו המון דפים מאמצעיתו. המעבר מהחמרמות על המשומדים, חוטפי הנפשות, והבוגדים אל "מומר להכעיס", מרעים ומכעים את היהודים בכונה ומציק להם מתוך רשעות עדי להעליל עליהם על ילדת דם, אינו מוכיח לנו במסופר הוכחה אמנותית למדי. ויש שהרושם, שכאלו חסר כאן הרבה, חסר עולם שלם של לבטים והתחבשויות, שאיפות ואכזבות, פצעים אנושים והורדת כבוד האדם, התאבנות תלב והרעלת הנפש. חסרים כמובן עוד מומנטים רבים של התנגשויות קשות בין המומר והיהודים, בין המומר והנוצרים, ונסיונות מרים ונמהרים בחיי התומר והרוח. חבל שלא נאמר שם: קטע מספור... אבל מה שיש לפנינו הוא זרוע פנינים יקרות של תיאור אמנותי. יש קיום נפשיים מרעישים באמתם, בקלעתם אל "עצם